

מראי מקומות לסוגיות הנלמדות

פרשת ואתחנן גיטין סא. – סג.

תורה לאחרים ומורה להם הלכות ודינין לתיקון העולם, הוא משתדל לעשות יסוד עולם, לדברים אשר מורה לאחרים, שיהיה להם יסוד שיתקיימו בלב השומעין ולא יפלו מלבותם, ומהו היסוד, הוא תערובת דברי אגדה שמערב עמהם.

סא. ברש"י ד"ה להוציאו בדיינים. ומיהו לר' יוסי גזל מעליא לא הוי ליפסל לעדות.

כ' הרש"ש, צ"ע דהא אפי' לרבנן פסול, כדאיתא בסנהדרין [כה:]: הוסיפו עליהן הגזלנין וכו', לא נצרכה אלא למציאת חרש שוטה וקטן, וכו', וכן שם [כה:]: למ"ד [מפריחי יונים] ארא ג"כ אינו גזל אלא מפני דרכי שלום, עיי"ש, וצ"ל דכוונתו דאינו פסול מדאורייתא, ונפק"מ דבעי הכרזה כדאיתא שם [כו:]: א"נ דכשר לעדות אשה כדאמרינן סוף פ"ק דר"ה [כב:]: וכו"כ בהגהות מצפ"א.

סא. ברש"י ד"ה עם מתי ישראל. לא בקברי ישראל.

וכ' ע"ז הרמב"ן, ובודאי ק"ו הדבר, שאפי' רשעים וחיבי מיתות ב"ד אין קוברין בקבורת שאר ישראל [סנהדרין מז.]. ועיי"ש במתני' [מו.]: דאפי' חיבי מיתות חמורות אינן נקברין עם חיבי מיתות קלות, כ"ש ארמיים ועובדי ע"ז שלא יתייחדו עם ישראל בקבורה.

סא. בתוד"ה שדי. וקשה דרב כהנא היכי הוה מינקיט ואכיל, ומי לא הוה חייש לדרכי שלום.

והרמב"ן כ', הא דמלקט רב כהנא וכו' ולא היה חושש מפני דרכי שלום, משמע סבור היה שהוא כותי, ואין בו משום דרכי שלום, שלא גזרו אלא בגזילו ממש. [וכ"כ הרשב"א]. או שהיה סבור שאינו רואה, ואילו רואה אותו היה אומר דלישקול דמי, כמעשה דרב אשי דבפרק הגוזל [ק"ג:]: "ז"ל המאירי, זו שאמרו מפני דרכי שלום, דוקא עני שנראה שנוטל ע"מ לזכות לעצמו, אבל עוברי דרכים אין הענין בהם אלא לאכילת שעה לכל עובר, ואין בהם גזל כלל אא"כ נטל ביד, וכן נראה ממעשה שהוזכר בגמ' ברב כהנא וכו'.

ועיין ברש"ש ש"כ, אולי יש לחלק, דדוקא במתנות עניים כמו במתני' עני המנקף וכו', היינו להסיר זיתי שכחה כמש"כ הרמב"ם בחיבורו והטושו"ע, או כפי הגר"א בפ"ז דפאה מ"ג, [ז"ל שם, דכתיב לא תפאר אחריו, וחסידיים הראשונים היו חובטין פעם אחת, והשאר נקראים זיתי ניקוף, דבזיתים מצוה לאחר שחבטו פעם אחת היו הנשאר לעניים ונקרא זית ניקוף]. [ויעו"ש במוסגר דהוא מדין עוללות, ועוד שם מש"כ לבאר בסוגיין, דדוקא בזיתים איכא משום דרכי שלום אבל לא בתמרי]. [או כמש"כ בתוס' רי"ד כאן דבזיתי פאה איירין], דכיון דכבר זכה להו רחמנא, תקנו חכמים שיהא בהן גזל מפני דרכי שלום, אבל בדבר של הפקר לא תקנו, ועובדא דא

סא. מפרנסין עניי נכרים עם עניי ישראל.

כ' הט"ז [יו"ד סי' קנ"א סק"ט] בתוך דבריו וז"ל, דבישראל יש מצוה מן התורה, ועכו"ם הוא מפני דרכי שלום לחוד, נמצא שאין להם ייחוס זה עם זה לענין מצוה, והיאך קאמר "עם", אלא ודאי להורות שאין איסור בדבר, שלא תימא כדרך שיש איסור בהשבת אבידה לעכו"ם כדאיתא בפ' הנשרפין [עו:]: ויליף לה מפסוק למען ספות הרוה את הצמאה [דברים כ"ט, י"ח], ופירש"י משום שמשוה עכו"ם לישראל ומראה שמצות הקב"ה אינה חביבה לו, שהרי גם לעכו"ם עושה כן, והו"א גם בפרנסת ענייהם כן, שלא ישוה אותם לישראלים, קמ"ל בברייתא דבזה אין איסור אם משוה אותם לישראל, כיון שיש בזה דרכי שלום, על כן אמר התנא כאן עם עניי ישראל, שאין איסור בהשוואה במצוה זו.

סא. וקוברין מתי נכרים עם מתי ישראל, מפני דרכי שלום.

כ' הרשב"א, פירש"י ז"ל לאו בקבר ישראל, אלא מתעסקין בהן אם מצאום הרוגים עם ישראל. נראה מתוך פירושו דדוקא קאמר עם מתי ישראל, כלומר בעודנו מתעסק עם שאר מתי ישראל, דאז הו"ל איבה אם מתעסק באלו ומניח את אלו, אבל אם מוצאן בפני עצמן לא, דנקיט ליה עילה לא מזדהמנא, וכהני דאמרינן בע"ז [כו.]. ולא מחווור, דהאי עם מתי ישראל דקתני, כשם שמתעסק קאמר, [כשם שמתעסקין במתי ישראל כן מתעסקין עם מתי עכו"ם. ריטב"א], וכן מפרנסין עניי נכרים עם עניי ישראל, וכן כולם, וכן מפורש בירושלמי כאן וכו', ומפורש עוד בתוספתא [פ"ג הי"ח], שאין מזכיר בכלן ישראל כלל, אלא מספידין מתי נכרים מפני דרכי שלום, ומנחמין אבלי נכרים משום דרכי שלום.

סא. קרי עליה וצדיק יסוד עולם.

כ' בס' בניהו, צריך להבין מה שייכות יש לדברי הפסוק הזה עם ענין זה של שבח ר' יאשיה שדרכו לדרוש דינין בציבור. ונ"ל בס"ד, כי ידוע אין לב המון העם נוטה לדרשה של הלכות ודינין, ואם ידרוש להם החכם הלכות ודינין, לא יתקיימו בלבבם אלא ישכחום אח"כ תיכף, אך יש חכמים שעושים יסוד לקיום ההלכות ודינין בלב השומעין אותם, והוא על דרך מ"ש בגמ' [שבת ל.]: שאול שאילתא לעילא מר' תנחום, מהו לכבווי בוצינא דנורא מקמי באישא בשבתא, פתח ואמר, אנת הוא שלמה מלכא וכו', ואחר שתירץ ויישב כמה פסוקים באגדה זו, אמר, ולענין שאילה וכו', נמצא נתחכם לפתוח באגדה נאה תחילה, כדי שהשומעים יתנו אוזן לשמוע, ואז ממילא ישמעו זה הדין של הנר וייתסד בלבבם.

וכן היה דרכו של ר' יאשיה שידרוש להם הלכות בתערובת של דברי אגדה וכו', ועי' כן כל ההלכות יתייסדו בלב המון העם השומעין אותם, שייבנום היטב ולא ישכחום, ולזה אמר "וצדיק יסוד עולם", ר"ל הצדיק המלמד

נראה דמייירי בהפקר, דלא מצינו ברב כהנא שהיה עני כ"כ ליטול מתנות עניים וכו', ולפי ר"ח על כרחק מייירי באילן הפקר, מדשדי מיניה חריות.

סא. החשודה על השביעית.

רש"י פי' שחשודה לשמור פירות שביעית ולהצניעם מן הביעור ואילך. וכ"כ הרע"ב. אבל בתוס' ר"ד כ' וז"ל, פי' אשה החשודה על השביעית לזרוע ולאכול מה שזרעו בשביעית ולשמור את הפירות, והפירות שזרעו או שנטעו בשביעית הם אסורים באכילה.

סא. נפה וכברה ריחיים ותנור.

[כברה היא לתבואה, [לברור הצורות וכיו"ב קודם הטחינה], ונפה היא אשר ינפו בה הקמח להוציא ממנה הסובין. ל' הרמב"ם בפיהמ"ש אהך מתני' בשביעית פ"ו מ"ט]. וכ' הפר"ח בהגהות מים חיים, איכא למידק דלמה לא נקט כברה וריחיים ונפה ותנור כסדר. וי"ל עם מש"כ הירושלמי [הו"ד בתוד"ה משאלת] דנפה לספור בה מעות, ולכך שינה הסדר.

סא. אבל לא תבור ואל תטחן עמה.

כ' הרשב"א, ודוקא בחשודה ממש, אבל סתם עמי הארץ אינן חשודין על השביעית דחמירא להו טפי, [א"ה, עיין לעיל [נד]. דקאמר ר"מ נחשדו ישראל על השביעית, ומה"ט גזר בה שוגג אטו מזיד טפי משאר איסורין דאורייתא, ורק באתריה דר' יהודה חמירא להו שביעית], והיינו דקתני סיפא אשת חבר משאלת לאשת עם הארץ וטוחנת ובוררת עמה, ואפי' לאביי דמוקי לה בעם הארץ דרבנן, והיינו דתני הנותן לחמותו מעשר את שהוא נותן לה ואת שהוא נוטל ממנה, וכן נמי בפונדקית, ואילו לשביעית לא חיישינן וכו'. ואפי' בחשודה ממש לא אמרינן אלא בשנים הקרובות לשביעית, אבל לאחר שתיים ושלוש לאחר השביעית, לא חיישינן. עכ"ל הרשב"א.

ובכתובות [כד. בתוד"ה שלי] פליגי בה הרשב"א בעל התוס' עם ר"ת. ועיין מש"כ הגרע"א בתוספותיו למתני' דדמאי [פ"ג מ"ט], דמל' הרמב"ם משמע דהיא דנותן לחמותו, דוקא בשביעית עצמה אסור ולא בסמוך לה.

סא. אבל לא תבור ולא תטחן עמה.

כ' הריטב"א, פירוש משום דהו"ל מסייע ידי עוברי עבירה. ולא דאיכא עבירה בטחינה או בעשייה, אלא משום דאיהי עבדא איסורא באכילה, וכיון דעבדא איסורא באכילה אסור לסייעה כלל, אבל בחלה דאין האיסור אלא הטומאה שהיא מטמאה את החלה, אינו אסור לסייעה אלא באותה מלאכה בלבד, אבל במלאכה אחרת מותר, והיינו מה שאמרו התם [ע"ז נה]: נחתום העושה בטומאה לא לשין ולא עורכין עמו, אבל מוליכין עמו פת לפלטר, וכן אמרו בישראל העושה פירותיו בטומאה שאין בוצרין ולא דורכין עמו, אבל מוליכין עמו חביות (לבית) [לגת] דהיא מלאכה אחרת. הא למדנו, דכל שאיסורו מחמת אכילה, כגון שביעית או כהן החשוד לאכול תרומה בטומאה כדאיתא בגמ', דאין מסייעין אותו לתקן דבר לשיעשה בו איסור באכילתו.

סא. לפי שאין מחזיקין ידי עוברי עבירה.

בחת"ס הביא דהרמב"ם בפיהמ"ש בתרומות פ"ו מ"ג פי' הטעם מדכתיב [שמות כ' א'] אל תשת ידך עם רשע, עיי"ש. וצ"ל היכא דבלא סיועיה לא נעשה העבירה, איכא משום לפני עור לא תתן מכשול, [שהזכיר הרמב"ם שם לעיל מינה], והיכא דאינו רק מסייעו ומיישרו, הו"ל אל תשת ידך עם רשע. [ויל"ע אם מיתסר מדאורייתא].

סא. ברש"י ד"ה רבא אמר. לעולם כמחצה על מחצה מספקין להו וכו'.

וכ' ע"ז הרשב"א, ולא מחזור, דהא בין לרבא בין לאביי רוב עמי הארץ מעשרים הן, וכדמתרין רבא גופיה בפ' וכו', אלא דהכא היינו טעמא דרבא, דכיון דלית ליה הנאה בסיועו, לא התירו לו להביא עצמו לבית הספק, ואע"פ שלא נחשדו בכך בשל תורה אלא מיעוטן, דבשל תורה דלית ליה הנאה אפי' למיעוט חששו. והפנ"י כ' ע"ד רש"י, נראה לי

בכוונתו, דאע"ג דפשיטא בכולה תלמודא דרוב עמי הארץ מעשרין, והכי אשכחן לרבא בכמה דוכתי, נראה דהיינו דמדאורייתא סמכינן ארובא, אבל מדרבנן מספקין להו כמחצה על מחצה, משום דמסייע מיעוט שאין מעשרין לחזקת טבל, ואיתרע רובא, והו"ל פלגא ופלגא.

סא. בתוד"ה משאלת. ואומר ר"ת דהכא בידוע שאין לה אלא פירות שביעית וכו'.

כ' הפנ"י, לפ"ז צ"ל דאייירי שכבר עבר זמן הביעור, דאל"כ אכתי איכא למיתלי שתאכלם בהיתר קודם הביעור. ואע"ג דלתוס' רוב הקדמונים אפי' לאחר הביעור מותרין הפירות לעניים ולעשירים דרך הפקר, [ואפי' אם לא הפקירן עד לאחר הביעור, דבהכי איירינן הכא, דודאי אין כוונתו דנתלה שהפקירה אותן כבר בזמן הביעור, דהיכא אשכחן תליה כה"ג בלשעבר, וגם לפ"ז לא יתורץ במש"כ דאורחא דמילתא להפקיר הפירות בעין], אפשר דאורחא דמילתא להפקיר הפירות בעינא, ומדטרחא לטוחנן מסתמא דעתה לאוכלן באיסור.

סא. בתוד"ה ריחיים. ומיהו קשה וכו' חשוד על הטהרות, ושמא התם בטומאת פירות וכו'.

אבל הר"ש [בפ"ה דשביעית מ"ט] כ', דמתני' בתנור טמא איירי, דאי בתנור טהור, אין לו תקנה לטהרו, דחשוד אשביעית חשוד אטהרות. וכ"כ בתוס' הרא"ש כאן בחד שינויא. והא דלא תני תנור בסיפא, תי' כשינויא קמא דתוס' דיגיד עליו רעו. ומסיק, עוד י"ל דבאשת עם הארץ [אסרו] להשאל תנור דילמא אי לסיועי לה בלישה ועריכה שהם מלאכות דשייכי בתנור, ותנן משתטיל מים לא תגע, אבל בחשודה על השביעית ליכא למיגזר, דכיון דאסור לסייע לה בכל מלאכה, לא אתי למיטעי.

סא. בתוד"ה רישא. ומ"מ אסור הכא משתטיל מים, אע"ג דלא מיחייבא בחלה עד שתגלגל.

לחד שינויא ברשב"א ובריטב"א, ליכא איסורא עד שתגלגל ממש, ודקאמר משתטיל מים, לאו דוקא. ועיי"ש בריטב"א, דהאיסור לטמא טבל, לאו משום דכתיב משמרת תרומותי, דהא אינו עדיין תרומה, אלא מדכתיב [במדבר י"ח, כ"ה] ונתתם אותה לאהרן הכהן, עשה שתתננה לאהרן בכהונתו, וכן הוא בירושלמי [חלה פ"ג ה"ב], ואיסור זה דאורייתא כשהוטבלו וכו'.

סא: אי הכי מפקדין, ורמינהו וכו'.

כ' הריטב"א, פי' אי אמרת בשלמא כדקס"ד בישראל עם הארץ ובטומאה דרבנן, רישא דקתני מפקדין ניחא, דאע"ג דאין מפקדין אצלם חולין דהא לבם גס בהן ככהן, [מ"מ שרי להפקיד אצלם תרומה, דאין לבו גס בה], אבל לדידך דמוקמת לה בכהן החשוד, לא מבעיא חולין דאיכא חשש טומאה, אלא אפי' בתרומה נמי איכא חשש טומאה משום דלבו גס בה.

וז"ל תוס' הרא"ש, תימה אי נמי מוקמינן בחולין ובישראל מי ניחא, אכתי אמאי מפקדין, הא לבו גס בה כמו כהן בתרומה. וי"ל דנהי דלבו גס בהן, מ"מ לא החמירו חכמים בטהרות לחוש שמא יגע בהן כמו בתרומה. וקשה מהא דאמרינן בפ' אין דורשין [כ:]: גבי ישראל שהיו לו חמרין פועלין, אמר להם לכו ואני אלך אחריכון, חוששין, אלמא חוששין גם לחולין במגע עם הארץ. ונראה לי, דודאי גבי חמרין ופועלין חיישינן טפי למגע, שהן עשוין למשמש תמיד במשאן.

סא: הכא במאי עסקינן בכלי חרש המוקף צמיד פתיל, וליחוש שמא תסיטנו אשתו נדה.

כ' המאירי, ואע"פ שבפכים קטנים אמרו [שבת פד:]: שטהורים בזב, מפני שכל שלא בא לכלל מגע לא בא לכלל משא, בזו שאני, שעד שלא הוקף הוה לה בכלל מגע. וז"ל תוס' בשבת [שם ד"ה שטהורים], וא"ת א"כ כל חרס המוקף צמיד פתיל לא יטמא בהיסט, ובפ"ק דנדה וכו' ובפ' הניזקין נמי פריך וליחוש שמא תסיטם אשתו נדה. ואור"ת דצמיד פתיל חשיב בא לכלל מגע לפי שעומד ליפתח.

סא: ורמינהו הנותן לחמותו וכו'.

כ' הריטב"א, ומשו"ה קרי להו כליו של חבר, משום דכלים אלו מצויין אצל חבר שנשמר מן הטומאה ויש לו כלים אלו שאינן מקבלין טומאה, אבל אנחותא וכפישא שהם פשוטי כלי עץ שאינם מקבלין טומאה, לא קרי להו כליו של חבר, משום דלפעמים מקבלין הם טומאה, דאם ייחדן לשיבה מטמא במדרס, וכל שירדה להם טומאת מדרס אח"כ מקבלין כל טומאה ואפי' טומאת מגע.

סב. ואין כופלין שלום לעובד כוכבים.

וכן פסק הרמב"ם בהל' ע"ז [פ"י ה"ז], ואין כופלין להם שלום לעולם. [פירוש אפי' שלא ביום חגו. כס"מ]. וז"ל בהל' מלכים [פ"י הי"ב], וכן יראה לי שנוהגין עם גרי תושב בדרך ארץ ובגמילות חסדים כישראל, שהרי אנו מצויין להחיותן שנא' וכו', וזה שאמרו חכמים אין כופלין להם שלום, בעכו"ם [שלא קיבל עליו שבע מצוות. כס"מ], ולא בגר תושב.

סב. רב חסדא מקדים ויהיב להו שלמא.

כ' הר"ן, כדי שלא יצטרך לכפלו אם ישאלוהו הם לשלום תחילה. וכו' המהר"ם ש"ף ק"ק מסוף פ' היה קורא [ז]. אמרו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הקדימו אדם שלום מעולם וכו', שהקדים שלום אפי' לעכו"ם בשוק, מאי אפי' לעכו"ם, אדרבה הדין כן בעכו"ם להקדים לו שלום. ואמרת לפר"ר, דלשון "רב חסדא מקדים ליהיב להו" וכו', כשהרבה עכו"ם נאספים יחד היה מקדים, כדי שבשלום אחד יצא ידי חובתו, משא"כ אילו המתין, היה צריך להשיב לכל אחד ביחידות, אבל בעכו"ם אחד אין נפק"מ שאלה או תשובה, וריב"ז היה נזהר אפי' בעכו"ם אחד בשוק להקדים משום דרכי שלום.

ועיין במהרש"א בברכות [ו], וציינו הגרע"א, וגם המהרש"א עצמו כאן, אהא דאמרינן התם כל שיודע בחבירו שהוא רגיל ליתן לו שלום, יקדים לו שלום, וכו' המהרש"א, אבל אם אין רגיל ליתן לו שלום, לא יקדים לו שלום, דשמא חבירו לא יחזיר לו שלום ויקרא גזלן [כדאמרו התם], ומיהו סוף פ' הניזקין קאמר דרב חסדא היה מקדים שלמא אפי' לעכו"ם, ואפשר ברגיל ליתן לו שלום, א"נ מפני דרכי שלום עשה כן לעכו"ם, וגם אם לא יחזיר לו שלום, אין לחוש עליו אם יקרא עכו"ם גזלן. [א"ה, לכא' הטעם משום דעל גזל כה"ג אין העכו"ם מוזהר, דאל"כ הא איכא לפני עור, כדאשכחן במושיט אבר מן החי לבן נח]. [ושוב הביא דברי הר"ן הנ"ל].

סב. בתוד"ה אין עושין. פי' בקונטרס לפי שכבר נטמאה העיסה וכו', ונראה דבכל ענין אסור וכו'.

הרשב"א והריטב"א הקשו בשמם, היכי קתני אין עושין בטהרה דמשמע דאפשר לעשותה בטהרה, והיאך יעשנה בטהרה אחר שנטמאת. [ועוד, פשיטא מה הוצרכה ללמדנו, ועוד שבתרומת זיתים וזיתין חולין היה לו לומר אין עושין תרומת זיתים מן המעטן אבל עושין מן הסל. רמב"ן ומאירי]. ופירשו בעם הארץ שאמר לגבל חבר לגלג לי עיסה בטהרה עד שעת הפרשת חלה והפרש ממנו חלה בטהרה, ואח"כ תנה לי ואגמור העיסה, אין שומעין לו, [ואפי' לא הוכשרו הפירות או לא נגע בהן עם הארץ כלל], שמא יגע בה ויטמאנה, דבשביל שזכר מועט לא התירו לו.

ומסקו בשם ר"ח, אא"כ מגבל גבל חבר כל העיסה בטהרה, כיון דשכרו מרובה, משום כדי חייו דגבל התירו לו, דזה ששאלו טעמא מאי, פירשו מפני מה אין עושין לו חלה בלבד או תרומה בלבד, [ולא כמו לפירש"י דמקשינן מ"ט התירו כשעושה העיסה בטהרה], וקאמר משום כדי חייו דגבל, שיצטרך העם הארץ לעשות כל עיסתו בטהרה ויטול שכר הרבה, וע"י כן יהיו הגבלים מוכנין לטהר טהרות בני אדם, אבל אם יעשה חלתו בלבד בטהרה, יהיה שכרו מועט ולא ימצאו כדי חייהו, ילכו ויתעסקו במלאכה אחרת.

סב. בתוד"ה שלמא למר. וצ"ע שלא יהא בזה גונב דעת הבריות.

וכ' ע"ז החת"ס [בד"ה רב חסדא], צ"ע הא ש"ס ערוך בשבועות [לה:]: כל מלכים האמורים בדניאל וכו' [קודש, הרי שאמר לנבוכדצר ונתכוון להקב"ה, ולא חשש משום גניבת דעת], ועל כרחך צריך לומר משום איבה או דרכי

ופירש"י והטבילה לכו'. וכ' ע"ז הבית מאיר, כנראה רוצה לפרש שהוא חבר גמור שאוכל חוליו בטהרה, להכי פירש שהטבילה כי היכי דלא תטמא העיסה. וקשה, חדא דמה מועיל בזה, הא חשודה מחלפת ואכתי יאכל ספק טומאה, ואפי' נימא דדוקא לענין חשש טבל שהוא איסור דאורייתא חששו, ולא לטומאת חולין דרבנן, מפני שהוא ספק דרבנן, אכתי קשה מ"נ, אם עומד על גבה ומשמרה, למה צריך לעשר, הא א"א לה להחליף, אלא ודאי דאזיל מקמה, וא"כ מה מועיל שהטבילה, אכתי יש לחוש שנטמאת בתר הכי ותטמא עיסתו, וזה דוחק שנימא דלזמן מועט לא גזרו על מגע עם הארץ. ולולא פירש"י היה נראה דאיידי בחבר דרבנן שזנה ממעשרות ואינו נזהר מטומאה.

סא: בתוד"ה וליחוש. ואין נראה וכו', ועוד גבי צדוקי וכו', דאם בועל נדה היה, נטמא הוא ובגדיו כנושא רוקן של זב.

כ' הרש"ש, לא ידעתי מאין פסיקא להו דבועל נדה יש לו מעיינות, והר"ש ריש כלים [פ"א מ"ג] נסתפק בזה. ויותר תימה על הר"ש גופיה, שגם הוא הקשה כן על הר"ר משה בפ"ז דטהרות מ"ה. ובהגהות בית שאול [מבעל השואל ומשיב] למתני' דריש כלים כ', דספיקא דהר"ש אם יש לו מעיינות מה"ת, אבל מזרבנן ודאי מעיינותיו טמאים.

סב. השתא מיגנב גנבא, חלופי לא מחלפא.

וכן מקשה בחולין [ו]. השתא מיגזל גזלא וכו'. [וקצ"ב שינוי הלשון, דהכא קרי לה גניבא והתם גזילה]. והקשה המהרש"א שם, מאי גזילה איכא הכא, דהא פועל אוכל בו מדינא בדבר שלא נגמרה מלאכתו לחלה, כדאמרינן בפ' הפועלים [ב"מ פט:]. וי"ל דמשמע ליה דסתמא קתני טוחנת אף בדבר דלא שייך ביה חלה, ואין פועל אוכל בו כיון שנגמרה מלאכתו למעשר. וכ' ע"ז בנימוקי הגרי"ב שם, לפענ"ד נראה דזה הוא דוקא כששוכר את הפועל (אי) [אז] אוכל מדינא, משא"כ בזה שעשתה שלא ברשות הבעל, דהא מלאכת הטחינה עלה ידיה רמיא, כי זה מהמלאכות שאשה עושה לבעלה כדאיתא בכתובות [נט:], [ואע"ג דתנן התם דאם הכניסה לו שפחה אינה טוחנת, דוקא שפחה שמוזמנת למלאכה בכל שעה ובמקום האשה היא, משא"כ פועל הנשכר לפי שעה], וא"כ מאי שייטא דפועל לאכול, כי אינו בא בשכרו, וזה נכון מאד לשיטת רש"י [דמיידי באכילת אשת חבר הטוחנת עם אשת עם הארץ בתבואת העם הארץ], אולם לשיטת תוס' יש לדקדק כקושיית המהרש"א, אמנם למאי שהביאו [התוס' שם] מתוספתא דטהרות שהיא מנחת לאחרים ואינה אוכלת בעצמה, יש ליישב קושיית המהרש"א, דלזה אין לפועל רשות, רק לאכול בעצמו.

סב. וליחוש דילמא נגע בה.

כ' הרש"ש, אע"ג דתניא לעיל [סא:]: מפקדין תרומה אצל ישראל עם הארץ ולא חיישינן שמא נגע, היינו דוקא בפקדון, אבל בשל עצמו יש לחוש. [וכ"כ ת"י על דברי תוס' [בד"ה אין עושין]. וקצ"ב מ"ט לא קבעו דבריהם אגמ' גופא]. וגם הפנ"י דקדק כן, ותירץ וז"ל, איכא למימר דהכא איכא למיחש טפי, לפי שהתרומה הוא של עם הארץ, וטובת הנאה שלו, ועד האידנא נמי לא בדיל מינה, משו"ה חיישינן טפי, משא"כ במפקיד דלא חיישינן, שהנפקד בדיל מינה משום חומר תרומה.

סב. דאמרינן ליה חזי אי נגעתי בה הדרא לטיבלה,

כ' החת"ס, ומשמע בודאי אי אירע כן דנגע בה, מורינן ליה דהוה טבל וצריך להפריש כבתחילה, דאע"ג דנפיק מינה חורבא טובא, מ"מ גזרו כן משום כדי חייו דגבל, והוא דבר נפלא. ומיהו הכא יש לתרץ, כיון שהחבר הוא שלוחו של עם הארץ להפריש, א"כ תיקנו חכמים לב ב"ד מתנה שיהיה שליחותו על תנאי שלא יגע בו, ואם יגע בו יהיה שליחותו בטל למפרע, והדרא לטיבלא מדינא.

סב. ה"נ קאמר, בכלים של עם הארץ הראויין להשתמש בהן חבר.

שלום מותר, ולא קשיא מידי. ועיין במלא הרועים שציון לזוה"ק פרשת וישלח דאין בזה גניבת דעת, וכן עשה יעקב בהשתחוותו לעשו, וכן דוד במה שאמר לנבל "ואמרתם כה לחי", כולו להקב"ה קאמר, וכן בנבדנצור דאמר ליה דניאל "מרי חלמא לערך ופשריה לסנאך".

סב: לפיכך אם אמר לו הבעל אי אפשי וכו' אם רצה לחזור יחזור.

הר"ן הביא ד' רש"י בביאור לשון "לפיכך", וכ"ע"ז, דאין הלשון נוח בכך, לפיכך נ"ל דה"פ, דסד"א דכי תנן בהאומר תתקבל רצה לחזור יחזור, היינו משום דכיון דאיתתא לא ניהא לה, לאו כל כמיניה לזכות לה גיטא ע"א אחר, דחוב הוא לה, אבל כשעשאתו היא שליח לקבלה, סד"א שאע"פ שאמר הבעל להשליח שאין רצונו שיקבלנו מחמת שליחות אלא שיזכה בו מיד מחמת הבעל, דליסגי, ונימא דאם רצה לחזור לא יחזור, קמ"ל שאם אמר הבעל אי אפשי שתקבלנו לה, כלומר בשליחותה, אלא הריני מזכהו לה על ירך והולך ותן לה למ"ד הולך כזכה, א"נ דא"ל הילך דלכו"ע הוי כזכה וכו', אפ"ה אם רצה לחזור יחזור, אע"ג דגליא דעתה דניחא לה וכו', וכטעמא דאמרינן בירושלמי, הגע עצמן שהיתה צווחת להתגרש, אני אומר שמא חזרה בה. [ועיין בהגרע"א בתוספותיו למתני' שנתקשה בדברי הר"ן, והאר"ך לבאר עפ"ד הר"ף בפ"ק דבתן כזכי צריך שיגיע גט לידה, ומ"מ אינו יכול לחזור].

וז"ל הריטב"א, ואומר רבינו נר"ו דה"ק, כיון דאמרת דהולך אינו לשון קבלה גמור ואינו כהתקבל, נהי דאינו מבטל מסתמא שליחות הקבלה, אבל כהתקבל אינו, דאינו לשון קבלה, הלכך אם מבטל בפירוש הקבלה כגון שאמר אי אפשי שתקבל אלא הולך ותן לה, אם רצה להחזיר יחזיר, והא דא"י כפשטא פשיטא דחזרו וכו', אלא הכא הא אתא לאשמועינן, שאם ביטל שליחות הקבלה בפירוש, אם בא אחר זמן ואמר לה הולך ותן לה, הולך ממש קאמר, ואם רצה להחזיר יחזיר, כיון דהולך אינו לשון קבלה גמור, משא"כ בהתקבל, שאם אמר לה לאחר זמן התקבל לה, דאם רצה להחזיר לא יחזיר, דהא איהו שליח קבלה הוא, וכיון דחזר ואמר ליה התקבל, אמרינן דהדר ביה במאי דקאמר מתחילה דאינו רוצה שיקבל לה, והתקבל ממש קאמר והוא כזכי. [דבמה שאמר אי אפשי, לא נעקר השליח מהיות שלווחה, אלא שהבעל לא רצה בכך, אבל השליחות לא נעקרה, על כן כשחזרו הבעל מדיבורו שאמר אי אפשי וחזרו ואומר הילך או התקבל, [או הולך למ"ד כזכי], חזרו שליחותה למקומו. והוא חידוש דין. ל' החת"ס].

סב: תנן האשה שאמרה וכו', לא אקבלה.

כ' הריטב"א, וא"ת א"כ מתני' מאי אתא לאשמועינן, הא פשיטא דהתקבל לשליח קבלה הרי הוא כזכי. וי"ל דכיון דתנא ברישא דהתקבל היינו כהולך, איצטרין, דסד"א אפ"י בשליח קבלה הוי הכי דהתקבל והולך קאמר, עד שיאמר לה [אצ"ל לן] בפירוש התקבל מחמת שליחות קבלה, קמ"ל.

אבל רבינו נר"ו אומר, דאפשר דהא קמ"ל, דאם שליח קבלה הוא, אע"פ שהבעל אינו יודע שהוא שליח קבלה ואמר ליה התקבל לא יחזיר, דלא לתר הוי מגורשת, דהוי בכלל לשון זה לשון הולכה כשלא עשתה היא שליח, דאמרינן התקבל והולך קאמר, אבל ודאי בכללו נמי לשון קבלה, וכל היכא דאפשר לקיומי דהוי לשון קבלה ממש, כגון שעשאתו היא שליח קבלה, אמרינן דהתקבל ממש קאמר, דמכי גמור ליגרש, תיגרש כל היכא דמיגרשה קאמר, וכדאמרינן לקמן בשמעתין. ודבר זה צריך תלמוד, דדילמא כיון דאיהו אינו יודע שהוא שליח קבלה, ויודע הוא שהוא אינו עושה שליח קבלה, גמור ונתן לשם הולכה ממש, דהא לא מסיק אדעתיה [דלחיה] שליח קבלה דידה.

סב: איש לקבלה ואשה להולכה מאי.

כ' הגרע"א, נ"ל דיסוד האיבעיא, כיון דהוי כלל דבכל שליחות בעינן איתא בדנפשיה ועל אופן זה, ומה"ט אין עבד נעשה שליח לקבל גט אשה [לעיל כג:], ולזה מספקינן אי בעי איתא בדנפשיה על אופן שליחות זה, דלשליחות הולכה בעי איתא בדנפשיה להולך, וכן בשליחות קבלה בעי איתא בדנפשיה לקבל, ומשו"ה דוקא איש נעשה שליח להולך, דשייך

בדנפשיה הולכה להולך, וכן בקבלה אשה דוקא איתא בדנפשיה לקבל מיד בעלה, אבל איפכא לא, או דבעי רק שתהא בר גיטין, אבל לא על אופן זה, וקבלה והולכה עינן אחד הוא. [וכ"כ הרש"ש בקיצור]. ועי"ש דהמהרש"א לא פירש כן, ומדברי הר"ף דקדק כהמהרש"א.

סב: איש לקבלה ואשה להולכה מאי.

כ' הגרע"א, תמהני דא"כ איך אפשר להיות שליח לקבלה בשחרור, הא בן חורין אינו בר קבלת שחרור, ואם באמת אי אפשר רק [כ]שהשליח הוא עבד דשייך קבלה בעצמו, תקשי מתני' דהאומר תן גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי [לעיל יא:], דס"ל לר"מ דשחרור הוא חוב ואם רצה לחזור יחזור, הא גם בלא חזר, ונתן להעבד, אם השליח הוא עבד אינו בר הולכה, ולא נעשה שליח להולכה, ואם מייירי שהשליח בן חורין [אמאי] אמרי רבנן דהוי זכות, הא אינו יכול להיות שליח לקבלה כיון דהבן חורין אינו בר קבלה, ואף דיש לדחוק דמייירי בעבד, ומ"מ הוי בר הולכה באם יש להעבד עבד ומוליך לו שחרורו, הא לר"מ מסקינן בקידושין [כג:] דגם באומר ע"מ שאין לרברך רשות בו לא מהני, ולא משכח"ל שיהיו להעבד נכסים וכו'. שו"ר דגם לר"מ שייך שיש לעבד עבדים במפקיר עבדו, כמש"כ תוס' ביבמות [סו]. בד"ה ועבדים].

סב: איש לקבלה ואשה להולכה מאי.

המהרש"א כ' דהא דלא מיבעיא ליה בכה"ג לענין קידושין, משום דהא ודאי בבעל גופיה שייך קבלה לענין קידושין כדאמרינן בפ"ק דקידושין [ז]. הילך מנה ואתקדש אני לך [באדם חשוב], ומסיק משום דבהיא הנאה דמקבל מתנה מינה גמרה ומקדשה נפשה]. [וצ"ב, דאטו בקבלת הבעל מתקדשת, הא אינה מתקדשת אלא בקבלה דנפשה שמקבלת ההנאה, וקבלת הבעל אינה אלא הכשר וגורם לשתיה לה הנאה].

וכ' ע"ז התו"ג דהוא תמוה, דבשלמא בגיטין שייך למיבעי לענין שליחות הנתינה, דבגט בעי גם בנתינה שליחות, דטלי גיטך מע"ג קרקע לאו גיטא הוא, משא"כ בקידושי כסף לא שייך שיהיה בעיא כלל לענין שליחות הנתינה (ו) אי מהני אשה לשליח, דלענין נתינת הכסף לא בעי שליחות, דטלי קידושייך של כסף מע"ג קרקע הוי קידושין, כיון דמטיא הנאה לה, וע"כ אי אפשר למיבעי אי אשה מהני להיות שליח רק בקידושי שטר, דג"כ טלי קידושי שטר מע"ג קרקע לאו כלום הוא, וכן לענין אמירת הרי את מקודשת לי, שצריך שיאמר הבעל או שלוחו, ובזה שייך למבעי אי מהני שליחות (איש) [אשה], ובכה"ג לא תירץ המהרש"א כלום, דבענין זה לא מצינו אשה בקידושין, דבקידושי שטר ודאי לא מהני כשתאמר האשה הילך שטר ואקדש אני לך, וכן לענין אמירת הרי את מקודשת לי צריך שיאמר הבעל דוקא ולא האשה.

סב: הבא לי גיטי.

כ' הפנ"י, משמע שאשה עושה שליח להבאה, כמש"כ להדיא הרמב"ם ז"ל [פ"ו מהל' גירושין ה"ד], [ודלא כדעת ר"ח שהביאו הראשונים, דאינה עושה שליח להבאה, ופ"י האי לישנא דהבא לי גיטי, התראה עם בעלי והוא יעשה אותך שליח להולכה, ותביא לי גיטי, וכמש"כ הרה"מ שם]. וענין השליחות ביאר הר"ן [כאן] והב"י [סי' ק"מ] בשם הרשב"א, דכיון דקיי"ל שלוחו של אדם כמותו, הו"ל שליח האשה כמותה לגמרי, אלא דהוי כאילו התנית עמו שלא תתגרש אלא כשיגיע לידה בסוף. והחת"ס הביא דבס' מכתב מאליהו נתקשה בזה, דא"כ דיודו כידה תתגרש מיד בקבלתו, דאי משום תנאי שלה, מה לנו ולתנאי שלה, הלא אין ביד האשה להטיל תנאי בגט. וכ' החת"ס דלכא' לק"מ אם היא התנתה, כיון שהבעל מסלק עצמו מזה ואומר הילך גיטך על דעתך, והוי התנאי כאילו הוא התנה. ואולי לא רצה המכתב מאליהו בזה, משום דאמרינן בב"מ [סו]. דפטומי מילי ניהו, [יעו"ש עוד].

סב: שמע מינה אדיבורא דידיה קא סמיך.

ופירש"י תפשוט מינה בעיא דאבעיא לן בהשוכר את האומנין. וז"ל תוס' הרא"ש, ונפק"מ למיפשט בעיא דהשוכר את האומנין, אי אמר בעה"ב שכור לי פועלים בארבעה, ואמר איהו בשלשה, ואמרו אינהו כמו שאמר

בעה"ב, אי דעתייהו אשליח, דמהימנו ליה דהכי קאמר בעה"ב, או דעתייהו אעילוויא, וה"נ חשיב עילוויא אי סמיך אדיבורא דידה, דכיון שרוצה לגרש, חשיב ליה עילוויא במה שיהא הגט גט. [שתתגרש מיהא כשיגיע הגט לידה כמו שאמרה, כמבואר בתוס' שם].

וז"ל תוס' ר"פ שם, וא"ת מאי קאמר, הא עד כאן לא קא מבעיא ליה לעיל או דילמא אדיבורא דבעל [הבית] קא סמכי אלא משום דדעתייהו אעילוויא דקאמר בעה"ב, אבל הכא גבי גט ליכא עילוויא. ונראה לומר, דאף היכא דליכא עילוויא שייך שפיר ומבעי אדיבורא [דשליח] [דמשלח] קא סמיך או [אצ"ל אי] רק [שיהיה] [שלא יהיה] להם פסידא. וכן נראה, דהא הוי טעמא דלא מהימן ליה לשליח כדמוכח בבעיא, ודעתו לעשות כדברי המשלח, ומשו"ה קאמר כמו שאמר בעה"ב, וא"כ אף היכא דליכא עילוויא, שאינו מרויח בדברי המשלח, ומ"ה [אצ"ל אפ"ה] שייך למימר שפיר הא טעמא שחפץ לעשות דבר המשלח כיון דליכא פסידא לעשותה, והשתא ניחא דמייטי שפיר מגיטין אע"ג דהתם לא שייך טעמא דעלוויא. [יעו"ש עוד].

סג. אלא הכא משום דעקריה שליח לשליחותיה לגמרי הוא, דאמר שליח לקבלה הוינא וכו'.

כ' הריטב"א, פירש רש"י ז"ל דאפי' תימא בעלמא דאדיבורא דידה סמכינן, הכא מהאי טעמא דאמון לא קבליה שליח אלא בתורת קבלה, ואע"ג דאח"כ מוליכו שליח אצלה, נמלך הוא, אבל מעיקרא לא אדעתא דהכי קבליה, ולא אמרינן הוכיח סופו על תחילתו דאדעתא דהולכה קבליה כיון דהשתא מוליכו. וא"נ איכא לפרש, דבעל לא יהיב ניהליה אלא בתורת קבלה, ולא משום דבעלמא לא אמרינן דאדיבורא דידה סמיך, אלא משום דבעל חשיב הכא דאיהו לא יקבלנו אלא בתורת קבלה, כיון דאיהו א"ל דאשתו אמרה התקבל לי גיטי, דמה נפשך אי חשיב דאמרה כן ולא משקר, בתורת קבלה יהיב ניהליה, ואי חשיב דדילמא משקר, אינו נותנו לו אלא בתורת קבלה, משום דהוא סבור דשליח כיון דהוא עקר לשליחותו לא יוליכו לה, וכיון שכן הכא אדיבורא דשליח סמיך.

ולפי פירוש זה, אפילו הוליכו לה שליח מיד, דהשתא נראה דאיהו לא על דעת לעקור לשליחותיה הוא דאמר הכי, אפ"ה לא הוי גיטא, משום דבעל לא יהיב ניהליה אלא בתורת קבלה, ומטעמא דפרישית, אבל לאידך פירושא, כיון ששליח מוליכו לה לאלתר, היה לנו לומר דלא עקריה, והוכיח סופו על תחילתו.

סג. הכא משום דעקריה וכו' דאמר שליח לקבלה הוינא וכו'.

כ' הרש"ש, נ"ל דאמרינן דטעי ואמר כיון דרצונה להתגרש, מימר אמרה דתתגרש כל היכי דמתגרשה אף ע"י שליח קבלה.

סג. ה"נ כיון שנתן עיניו לגרשה, מימר אמר תיגרש כל היכי דמיגרשה.

הקשה הרשב"א, ומאי קושיא, דילמא שאני הכא דקא עקר שליח שליחותיה, וכדבר אשי. וי"ל דכיון דהשתא הוה ס"ד דהתקבל ממש קאמר, ואפ"ה מכי מטיא לידה מיגרשה, ש"מ דדעתיה דבעל דאי לא מצי לשווייה שליח קבלה ליהו שליח הולכה, כי היכי דתיגרש כל היכי דמיגרשא, ושליח נמי אע"ג דלא שמע אלא התקבל, מסיק אדעתיה כל היכי דתיגרש מגרש לה, ולדעת כן הוא מקבלו, והלכך דבר נחמן נמי נימא אע"ג דעקר שליח שליחות דידה, כי מקבל ליה השתא מבעל, אדעתא דבעל מקבלו, ושליחות דידה הוא דעקר, וחזר ונעשה עכשיו שלוחיה דבעל, ובעל נמי כי אמר הילך כמו שאמרה, ה"ק ליה, הילך לקבלה אי אמרת כן, ואי לא, תיגרש כל היכי דמיגרשא ותהא שליח להולכה. [וכן פירשו הרמב"ן והריטב"א, וכ' דהוא דלא כרש"י [בד"ה אבל], יעו"ש].

סג. הכי השתא, התם אדם יודע שאין שליחות לקבלה וכו'.

כ' הגרע"א, לכא' נ"ל לדון, במה דמספקינן ביבמות [קיה]: המזכה גט לאשתו במקום יבם מהו, די"ל לדינא אף בהגיע גט לידה הוי ספק גט, והיינו דאנן מספקינן דילמא באמת לא הוי זכות, ומ"מ הבעל התקבל

ממש קאמר ולא התקבל והולך, דבזה לא שייך לומר דאדם יודע, דהא באמת אינו ברור דלא הוי זכות, וא"כ מי איכא מידי דאנן לא ידעינן והוא ידע, וכמש"כ הר"ן בקידושין [ג.], ובדפו"ח עמ' ח', לענין חזיה שפחה וחזיה בת חורין שנתקדשה ונשתחררה, דמספק"ל לעיל [מג:]: אי גמרי קידושי ראשון או פקעי, וכ' הר"ן דאף אם בעל, לא אמרינן דמסתמא בעל לשם קידושין כמו בקטנה שגדלה, דהתם אמרינן אדם יודע שאין קידושי קטנה כלום וגמר ובעל לשם קידושין, אבל הכא דאנן לא ידעינן, מי איכא מידי דאנן לא ידעינן ואיהו ידע].

סג. הולך ותן לה זכי לה והתקבל לה, רצה לחזור לא יחזור.

כ' הרשב"א, מסופק אני, אפי' למ"ד שהולך כזכה, אי כזכה ממש קאמר, ואע"ג דלא ממטי ליה ניהלה לעולם מגורשת, והולך ותן לה לדעתך קאמר ליה, או דילמא כזכי דמי לענין שאינו יכול לחזור, וא"נ מית ליה עד דלא מטא לידה מגורשת, ומיהו צריך להוליכו וליתן לה, דלהכי אמר ליה הולך ותן לה, וכאילו התנה עמו שיזכה לה מעכשיו ובתנאי שיוליך ויתן לה, ומקיים תנאיה ואזיל, ועד דלא מטא גיטא לידה לא תנשא לכתחילה, דילמא לא מטי לידה. וצל"ע. והריטב"א כ' בפשיטות דאינו צריך להוליכו לה ואפי' משום תנאי, דדומיא דהתקבל קתני, לומר דלאלתר כשהגיע גט לידו מגורשת אע"פ שנשרף או נאבד ולא הגיע לידה.

והחת"ס הביא ספיקא דהרשב"א, וכ' דדוקא בגט מסופק, אבל בהולך ותן דמתנה אין כאן ספק, דבשלמא בגט האי הולך לה או תן לה, מילתא יתירתא היא, דלאיזה צורך יוליך ויתן לה כלל, כיון שכבר מגורשת בקבלתו אפי' נשרף הגט, אלא על כרחך משום תנאי אמר הכי, אבל במתנה, נהי שקנה המתנה מיד, מ"מ כל עיקר המתנה שתגיע ליד המקבל, על כרחך משום אורחא דמילתא אמר תן לו, ולא משום תנאי.

סג. ש"מ דאדיבורא דידה קא סמיך, הכי השתא, התם קאמר ליה הילך כמו שאמרה וכו'.

הקשה בתוס' הרא"ש, מ"מ תפשוט דאדיבורא דידה קא סמיך, דדיחויא דרב אשי דקאמר דטעמא דר"נ משום דעקריה שליח לשליחותיה ליתא, דתניא בהך ברייתא הבא לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי, משיגיע גט לידה מגורשת, אלמא לא עקר שליח לשליחותיה, א"כ על כרחך טעמא דר"נ משום דאדיבורא דידה קא סמיך. [ותנא דברייתא לא פליג בכה"ג דאמר הילך כמו שאמרה, רק היכא דאמר הולך ותן לה, כדמשני הגמ' איידך בבא]. וי"ל דשאני הכא דהבעל אמר לשליח הולך, הילכך אי עקר לשליחותיה, אמאי קיבל הגט, אלא ודאי קבליה אדעתא דהולכה, אבל במילתיה דר"נ, כיון שאמר השליח אשתך אמרה התקבל לי גיטי והבעל אומר לו הילך כמו שאמרה, איכא למימר אדעתא דקבלה קבליה ועקר לשליחותיה.

סג. ברש"י ד"ה אלא. לכי מתיידע ליה דלא מצי לשווייה שליח לקבלה, ניח"ל דליהו שליח להולכה.

וז"ל המאירי [בד"ה ולענין ביאור], מימר אמר תיגרש כל היכי דמיגרשא, ר"ל שבשעת נתינת הגט דעתו שאם לא תתגרש בשליחות קבלה יהא שליח להולכה, ולא כמו שפירשו גדולי הרבנים דלכי מתיידע ליה דלא מצי מיהו שליח קבלה ניחא ליה דליהו שליח להולכה, דודאי כל שבשעת נתינה לא היה דעתו בכך אינו גט, אלא שבשעת נתינה דעתו בכך.

סג. בתוד"ה בשלמא. בלא איפכא הומ"ל, בשלמא אי אמר ר"נ משהגיע גט לידה מגורשת, הוה ש"מ דאדיבורא דידה סמיך.

כ' הגרע"א, תמוה לי דהא בפשוטו י"ל דאילו אמר ר"נ דהגיע הגט לידה מגורשת, י"ל דהטעם משום דמימר אמר תיגרש כל היכי דמיגרשא, וא"כ לא היה נפשט דאדיבורא דידה סמיך.

סג: התם ספק ממונא לקולא.

ופירש"י והמוציא מחבירו ידו על התחתונה. וכ' ע"ז הפנ"י, משמע דהשליח מיקרי מוחזק משום שהוא כתופר לבע"ח, משא"כ במתנה לא שייך לומר כן, ולא מקרי השליח מוחזק, דבחזקת מרא קמא קאי. ולפ"ז מצינן למימר דהא דאיפסיקא הלכתא בסוף פ"ק [יד:]: במתנה דלאו כזכי,

היינו נמי משום דספיקא לקולא, וכן לענין חוב מסיק הש"ס לעיל [יד:]: דכו"ע הולך כזכי ומיייתי תניא כוותיה דרב, היינו נמי משום דספיקא הוא, כדאשכחן תנאי טובא דמספקא להו בברייתא דסוף פ"ק לענין מתנה, ולפי סוגיא דשמעתין בכולהו מספקא לן וכדפרישית. ולפ"ז אפשר דשמואל נמי מספקא ליה, שסובר דהשליח לא מיקרי מוחזק, כיון שחייב באחריות הו"ל כתופס לבע"ח במקום שחב לאחרים, והיינו דקאמר מתוך שחייב באחריות [אם בא לחזור חוזר].

סג: מ"ט דרב, אבע"א משום בזיון דבעל, ואבע"א משום חצרה הבאה לאחר מיכן.

כ' הרמב"ן לקמן [בד"ה הוה עובדא], דלמ"ד משום דבזיון דבעל, אפשר דפסולא דאורייתא הוא, דמסתמא קפיד, [וז"ל הרשב"א, אן סהדי דקפיד, וכיון דקא קפיד, הרי זה גט בטל ומתייבמת, אבל למ"ד משום חצרה הבאה לאחר מכאן, דבר תורה כשר, והוי גט פסול מדבריהם וחולצת ולא מתייבמת]. ואפשר דכולהו משום גזירה נסבו לה, כלומר שמה יקפיד ויוציא לעז, או שאם יקפיד הוי קפידתו קפידא, ומסתמא גזרו בכולן. וכן נראה, מדלא אמרו איכא בנייהו לחוש לפסול תורה, דהא הוה להו לאשמועינן.

סג: משום חצרה הבאה לאחר מיכן.

ופירש"י ואתו נמי למימר חצר הוי שליח הבעל, וכשקנאתו היא נעשה החצר עצמו שלוחה. וכן פירש לעיל [כד.], ומסיים בה, ושלא כדן הוא, דחצר לאו משום שליחות אתרבי אלא משום ידה, וההיא שעתא דנתינה לאו ידה היא. ובחתי"ס כאן הביא דבריו, וכ' בביאור כוונתו, דאי משום שליחות, א"כ כי היכי דשליח הבא לאחר מכאן כשר, שעשאתו שליח לקבלה שלא אחר שעשה הבעל שליח הולכה שלו, ה"נ חצר כשר, אך כיון דחצר בגט מטעם יד איתרבי, דמשו"ה בעינן עומדת בצדה, [עיינן ב"מ יא: יב.], ה"נ בעינן חצרה וידה באין כאחד, [א"ה, לכאור' כונתו שבשעת נתינת הגט לאותה חצר, כבר היא חצרה, כי היכי דכשנותן לידה כבר היא יד דידה], אבל חצר דלאחר מכאן, לא היה דומיא דיד, דלא שייך ביד לאחר מכאן.

סג: אזל שליחא אשכחא כי יתבה וקא לישא וכו'.

עיינן ברמב"ן לקמן [בד"ה הוה עובדא] שכ' בתו"ד, דאיכא מאן דכתב דהכא ליכא משום בזיון דבעל, דמשום דקא לישא לה הוא דלא קבלתיה. והריטב"א הביא שיטה זו, וכ' ע"ז דלא נהירא דהכא נמי איכא בזיון דבעל כשאינה מנחת עיסתה.

סג: אם איתא לדר' חנינא, עבדי בה עובדא.

ופירש"י אם הייתי יודע שהלכה כמותו, עבידנא בה עובדא כוותיה ואמינא מגורשת, ולא חיישינן לחצרה הבאה לאחר מכן. וכ' ע"ז הרשב"א, לא הבנתי לשונו, דמאי קמ"ל פשיטא דאם איתא לדר' חנינא דאמר לא גזרינן משום חצירה, אן נמי לא גזרינן, ומאי קאמר ר"נ. ומסתברא דה"פ, אם איתא לדר' חנינא דאמר לא חיישינן לבזיון דבעל ולא לחצירה הבאה לאחר מכאן, עבידנא בהא עובדא ולא חיישנא בהא לשליחות שאינה חוזרת אצל הבעל. והא דקא"ל רבא וכו' והא לא חזרה שליחות אצל הבעל, אע"ג דר"נ גופיה הכי הוא דקאמר דלא חיישינן בה משום שליחות שאינה חוזרת אצל הבעל, רבא לא אקשי ליה אלא מאי טעמיה דקאמר דלא חיישינן להכי, א"נ ה"פ, מאי שנא האי שליחות דלא פסלינן ליה משום שליחות שאינה חוזרת אצל הבעל כדפסלינן ליה בעלמא לכו"ע, וכמו שאני עתיד לפרשו בס"ד. [הו"ד לקמן בסמוך].

סג: הוה עובדא ואצרכה רב יצחק בר שמואל בר מרתה גט וחליצה.

הרי"ף בשם רב האי גאון למד מכאן דהלכה בפלוגתא דלעיל כר' חנינא, דמדלא איסתפקא להו אלא משום דלא חזרה שליחות אצל הבעל, מכלל דפשיטא להו לכולהו דהלכה כר' חנינא, דאי כרב, אפי' חזרה שליחות אצל הבעל הגט פסול, אי משום בזיון דבעל אי משום חצירה הבאה לאחר מיכן. והרמב"ן דחה, דדילמא עובדא דהכא הכי הוה, דשויה האשה להאי שליח לקבלה מעיקרא, ושויה בעל לדידה בתר הכי שליח להולכה עד מקום

פלוגי, והתם ליהוי שליח לקבלה שלה, דאי למ"ד משום חצר ליכא, ואי למ"ד משום קפידא דבעל ליכא.

וכ' ע"ז הרשב"א, אי לאו דמיסתפינא אמינא דכל כה"ג דנסיב לה מיניה, לכו"ע פסול, משום דמתחילת השליחות הו"ל שליח שלא ניתן לחזרה, [יעו"ש ראייתו, מדפריך בפשיטות לעיל [כד.]. והא לא חזרה שליחות אצל הבעל, ולא קאמר בשלמא למ"ד וכו' כבשאר קושיות דהתם], אלא ודאי הכא לא איסתפקא להו לכולהו אלא בכה"ג דמתחילת השליחות הו"ל שליחות הראוי לחזור אצל הבעל, דילמא כיון שכן, אע"פ שנעשה מרצון עצמו שליח לאחרים עד שלא יצא מידי שליחות הבעל, אין בכך כלום, דעד עכשיו ראוי היה לחזור אצל הבעל, ושליחות החוזרת מיקרי, או דילמא כיון דהשתא מיהא אינה חוזרת, שליחות שאינה חוזרת מיקרי וכו', אבל ודאי היכא מתחילת השליחות אינו ראוי לחזור אצל הבעל כגון וכו', א"נ דאמר הכי לשליח קבלה דידה, דשליח קבלה כגופה דמי, בכה"ג לא הוי גיטא.

סג: אלא אמר רבה ודאי אי כתוב סהדי גיטא מעליא ואבד, עשו עדים שליחות.

כ' הגרא"ו [קובץ ביאורים אות ל"ו], מכאן נראה שלא כדעת הנוב"י, שכ' דבכתבו ותנו אינו ממנה אותן לשלוחין על הכתיבה בפנ"ע ועל הנתינה בפנ"ע, אלא הוא עושה אותן למגרשים, וממילא יכולין לכתוב וליתן, שאם כדבריו, למה אינו יכול לכתוב גט אחר כשנאבד הגט הראשון, הלא לא נגמר עוד שליחותו, שהלא לא היה שליח על הכתיבה, אלא שהיה לו כח לגרש, ועדיין יש לו הכח הזה כמו קודם הכתיבה, אלא ודאי ששליח הוא על הכתיבה בפנ"ע ועל הנתינה בפנ"ע, וכשכתב את הגט, כבר עשה שליחותו הראשונה, והרי הוא כאחר לענין כתיבה, והא דפליג ר"נ וס"ל דכותבין אפי' מאה פעמים, ואע"ג דתיכף משכתב הגט הראשון כבר עשה שליחותו, היינו משום דס"ל לר"נ שע"ז גופא מינה אותו לשליח לכתוב אפי' מאה פעמים, וכלשון הש"ס דמי קאמר להו כתבו ואנחו בכיסיכו.

סג: א"ל רבינא לרב אשי ויוליך לה מהו.

כ' הריטב"א, נ"ל לפרש דה"ק, את"ל כשאמר להם כתבו ותנו לשליח סתם דלטירחייהו חייש ולא סלוקיניהו, יוליך לה מהו, מי אמרינן דקפידא הוי שיוליכנו לה השליח וסלוקי סלוקיניהו, [וזה כפיהרי"ף בספיקא דרבא דלעיל אי סלוקי סלוקיניהו ולא מצו אינהו למיהוי שלוחים להולכה, או דילמא לטירחייהו חייש, ואי בעו למיהוי שלוחים להולכה שפיר דמי. ר"ן]. א"נ אפשר לפרש ונכון הוא, דה"ק ויוליך לה מהו, את"ל דכי אמר כתבו ותנו לשליח דסלוקי סלוקיניהו, דהא לא אמר להו אלא דליכתבו ושיתנוהו לשליח, ולא גילה דעתו בדבר אחר, אבל השתא דאמר יוליך לה, הא גלי בדעתיה דבעי שיגיע גט לידה, וכיון שכן לא סלוקיניהו כל היכא שלא הגיע גט לידה. [והיינו כפירש"י כאן, וכדפירש לעיל דספיקא דרבא, אי סלוקיניהו ואין יכולים לכתוב גט אחר, או דילמא עשאן שלוחין עד שיגיע גט לידה, אלא לטירחא דידהו חייש שלא להטריחם בהולכה].

סג: ברש"י ד"ה כתבו ותנו. לשליח שלי שמיניתי.

כ' הגרע"א, דקדק בזה לשליח שלי שמיניתי, ולא מפרש בפשוטו שאמר תנו לשליח (שהוא יעשה) [שהם יעשו] שליח, מזה דקדק הרדב"ז בתשובה [ח"ד, סי' אלף שמ"ז] דס"ל לרש"י ז"ל דבאומר לשליח שיעשה שליח, יש כח גם לשליח הראשון להוליך הגט בעצמו, דבזה ודאי אמרינן לטירחא דידהו חייש, וא"כ ממילא היה יכול לכתוב, כיון דבעצמו יכול ליתן, לא נגמר שליחותו עד שניתן לידה כמו בכתבו ותנו, ומשו"ה פירש"י לשליח שמיניתי, דבזה דלא נתן כח לעשות שליח, אמרינן דנטל ממנו הכח מלהוליך בעצמו, דמקפיד שיוליך דוקא השליח שמינה הוא, בזה מביע אם מ"מ לא סילק אותם לגמרי משליחותם לענין הכתיבה, דמ"מ נמשך שליחות זה עד שבא הגט לידה, או דנסתלקו לגמרי.

ויעו"ש בהגרע"א שהאר"ך לבאר איפכא, דהוכרח רש"י לפרש כן, משום דס"ל דשליח שלא ניתן לו כח גירושין, רק שליחותו לעשות שליח במקומו של הבעל, [שעל הבעל מוטל לעשות שליח, וזה הוא עושה ע"י

שלוחו], לא מהני, דנעשה שליח רק על מילי בעלמא, וכיון דחזינן דמבעיא הכא אם יכולים לחזור ולכתוב, מבואר דעכ"פ נסתלקו מלהוליך הגט, וא"כ ממילא הוא שליח שלא ניתן לגירושין, ואין יכול לעשות שליח במקומו של הבעל דהו"ל מילי, משו"ה כ' רש"י לשליח שלי שמיניתי שלא בפניו, [ומודיע לו על ידם, דהוי מעשה קוף בעלמא]. עכת"ד בקיצור.

סג: האשה שאמרה התקבל לי גיטי, צריכה שתי כיתי עדים וכו'.

כ' התוס' רי"ד, אע"ג דשליח להולכה אינו צריך עדים שהבעל עשאו שליח, אלא הוא נאמן, מפני שהגט שבידו מוכיח, אבל שליח לקבלה שאין דבר המוכיח בידו, צריך עדים וכו'. ונ"ל שגם שליח של קידושין צריך עדים היאך מינהו הבעל שליח לקדש בפניהם, שאע"פ שמוליך הקידושין בידו, מאן מוכיח שהבעל נתנם לו, ולא דמי לגט שכתוב בו אנא פלוני בר פלוני מעיר פלונית פטרית פלונית בת פלוני, שזו ודאי הוכחה גדולה שהבעל מסרו, ולא חיישינן שמא לפקדון נתנו לו או מצאו בשוק, אלא כיון שהוא מוחזק בו ויוצא מידו, נאמן לומר שהבעל נתנו לו, וה"ה בשליח קידושין, אם היה מקדשה בשטר, [א"ה, לכא' אפי' היכא דהוא שטר פסול, כגון שנותר שנתכתב שלא לשמה או במחור, [דמבואר בקידושין [מת]. דמקודשת אם יש בו שוה פרוטה], יהא נאמן השליח בלא עדים לומר שעשאו הבעל שליח לקדשה, [אא"כ נימא דאינו שליח לקדשה בתורת כסף רק בתורת שטר. וצ"ת], דסו"ס איכא הוכחה מהא דהשטר בידו, כיון שאין חסרון בהעדות שבשטר, רק שאינה מתקדשת בו מחמת פסול דשלא לשמה או מחובר. ויל"ע].

סג: ושנים שאומרים בפנינו קיבל וקרע.

בגמ' מפרש דשעת השמד היתה שגזרו על המצוות. [והוי קורעים הגט מיד שלא יראה. הרע"ב]. והקשה התו"ט, אכתי למאי נפק"מ מעידין כן, ול' הרמב"ם [בפיהמ"ש], אינו מתנאין] שיקרע עכ"פ, ואמנם ר"ל שאם נקרע שיעידו על כך, עכ"ל. ונ"ל משום דאע"פ שהיה שמד ומשו"ה נקרע, צריך שיעידו על כך, דלאו כולי עלמא מסקי אדעתיהו דמשו"ה לא יביאנו בידו, ויאמרו אילו היה אמת היה לו להסתכן בנפשו ולהביאו, [א"ה, אולי חשיבא להו לאינשי כערקתא דמסאנא, דבשעת השמד יהרג ולא יעבור עלה, כמבואר בסנהדרין [עד], ויוציאו לעז].

וז"ל המאירי, לא שיצטרך לעדות שקרע וכו', אלא שכך פירושו, שאם אינו בעין צריך עדים שיעידו שבפניהם קיבל, ומסתמא אם אינו בעין הוא קרעו והם מעידין על הקריעה שלא לצורך, אלא דרך המשך דברים וכעין אמתלא.

סג: ושנים שאומרים בפנינו קיבל וקרע.

הראב"ד בהשגותיו להרי"ף הביא, דבירושלמי [ה"ב] הקשו ויצטרף השליח, תפתר בשהיה קרוב, דהא אמרה שהקרוב נעשה שליח. וכ"כ הטור [בסי' קמ"א] בשם בעל העיטור, דמה שצריך שנים על הקבלה דוקא בשאין השליח כשר, דאם היה השליח כשר, מצטרף עם עד אחר. וכ' ע"ז הבי', דמדברי הרא"ש [לעיל פ' השולח סי' ב', והו"ד בטור לקמיה] משמע שהוא חולק על בעל העיטור, שפירש הירושלמי [שם ה"א] שאמר ואין השליח משום שנים, שהרי הוא בא במקום הבעל, משמע דכל היכא שבא במקום בעל דבר, אינו עולה לעד, וא"כ שליח קבלה שבא במקום האשה אינו עולה לעד.

[ועיי"ש ב"ב לקמיה, דפירש דהרא"ש מיירי לענין החזקת השליח בשליחותו, דהוי כנוגע בדבר, שהרי הוא מעיד על עצמו, ולזה נתכין הרא"ש במש"כ שהרי הוא בא במקום הבעל, כלומר והו"ל בעל דבר ואינו נאמן על עצמו, ולפ"ז לכא' לא פליג עם בעל העיטור, דאיהו איירי לענין הא דצריך שנים על הקבלה, כמבואר בלשונו, וכן הראב"ד הביא הירושלמי אהא דשנים אומרים בפנינו קיבל וקרע, אבל להא דבעינן שנים שאומרים בפנינו אמרה, אפשר דמודו דהשליח כבעל דבר. אמנם המאירי ביאר קושית הירושלמי ויצטרף השליח, דר"ל ולא יצטרך אלא אחד מן הראשונים לעדות המינוי ואחד מן האחרונים לעדות הקבלה].

ובמה שמסיק בירושלמי דהא אמרה שהקרוב נעשה שליח עיין במאירי

שכ', וז"ל, וכשם שהקרוב נעשה שליח, כך שאר הפסולים, וכן כתבו גדולי פרוניצא בחבוריהם, ומ"מ הגאונים כתבו שהנשים והקרובים והפסולים בעבירה מדברי סופרים כשרים, אבל פסולי תורה לא.

סג: בתוד"ה אפי' הן הראשונים. וא"ת מאי אפילו, אדרבה הכי עדיף טפי, דלא הוי חצי דבר.

וז"ל הרשב"א, קשיא לן מאי אפילו, אדרבה בשהראשונים הם האחרונים טפי עדיף דקא מסהדי אכולה מילתא והו"ל דבר שלם, אבל כשהראשונים אינם האחרונים תמה על עצמן היאך נאמנין, דהו"ל חצי דבר. ובזה תירצו בתוס' דלא מיקרי חצי דבר, כיון שבשעה שראו האמירה, ראו כל מה שהיו יכולין לראות באותה שעה, וכן כשראו הקבלה, ראו כל מה שהיו יכולין לראות אותה שעה, וכאותה שאמרו בפ' חזקת הבתים, אכלה שנה בפני שנים ושנה בפני שנים ושנה בפני שנים, הרי זו חזקה, ולא קרינן ליה חצי דבר מן הטעם הזה שאמרנו וכו',

והרמב"ן נ"ר כ', דהכא לא הוי חצי דבר, דכיון שמינתו שליח, נעשה ידו כידה מעכשיו, ולכשיתן לו תתגרש, וכן אלו שראו שקיבל כאילו ראו שקיבלה היא בעצמה, שהרי ידו כידה. ומ"מ טפי הוה עדיף בשהראשונים הם האחרונים, דלא מיחזי מיהא חצי דבר, ותירצו בתוס' וכו', [כמש"כ תוס' דידן].

[א"ה, מש"כ בשם התוס' בטעמא דלא הוי חצי דבר, כ"כ התוס' בב"ק [ע: בד"ה למעוטי], ומסיימי בה, דלפ"ז אתיא מתני' דהכא כרבנן, דאילו לר"ע הוי חצי דבר אף בכה"ג, כדתניא התם לענין שני חזקה, אבל לטעמא דהרמב"ן יל"ע אי תליא בפלוגתא דר"ע ורבנן]

סג: בתוד"ה אפי' הן הראשונים. והדר קאמר או אחד מן הראשונים וכו', ואחד מצטרף עמהם, אפי' לאותו יחידי לא חיישינן וכו'.

כ' התו"ג, לכא' קשה, דהא בכאן ג"כ יש שני עדים, ולשני עדים דלא חיישינן שמא שכרתן כבר שמעינן מרישא, ואם קמ"ל בסיפא דלא נימא דניחוש שמא שכרה רק לאחד, א"כ גם ברישא יכול ליחוש שמא שכרה רק לאחד. ובאמת הדברים פשוטים, דבשלמא ברישא דעל שני העדים יש הסברא שכ' תוס' דהיכי מתרמי, וכיון דאין חוששין ששכרה לשניהם, ועל כרחך איתרמי לאחד עכ"פ שהיה בשניהם, א"כ י"ל שגם לשני איתרמי, משא"כ בסיפא דרק על אחד יש הקושיא דהיאך איתרמי, י"ל ששכרו לזה.

סג: בתוד"ה אפי' הן הראשונים. ואפי' למ"ד בעל נאמן, ה"מ כששלתן בעיר וכו'.

כ' הרש"ש, לכא' בפשיטות הו"ל, כיון דאם היה גם הבעל מודה תו אין צריך לעדי קבלה, לכן הוה עדי אמירה כולו דבר. [וכן הקשה הפנ"י]. אבל זה אינו, דא"כ אמאי קרי הש"ס בחזקת הבתים שם להא דלכל שנה מג' שני חזקה היה עדים נפרדים חצי דבר, הלא אם היה המערער מודה בהשתי שנים אחרים היה מועיל עדותן לבד.

והתו"ג הביא הקושיא בשם הפנ"י, וכ' ע"ז, ולפענ"ד אפשר לומר דכל מקום שצריכין לנאמנות העדים עוד לנאמנות של אחר, מיקרי עדותן של העדים חצי דבר, דמה לי שצריך לחצי דבר השני שני עדים או עד אחד, וא"כ י"ל דהתוס' ס"ל דאפי' באין הבעל מכחישו אין השליש נאמן, מכח סברא דאי איתא [דלגירושין יביה לדידה הוה יהיב לה], רק כשהבעל מודה מהני מטעם נאמנות הבעל דבעל שאמר גרשתי, א"כ עדותן של העדים חצי דבר הוא, דהא צריכין לצרף לעדותן עדות ונאמנות הבעל, משא"כ לרב חסדא דהשליש נאמן מטעם שכ' התוס' [סד. בד"ה שלישי] שיהיה לגירושין אם יאמר לגירושין אפי' אם ישקר, א"כ אין השליש נאמן מטעם עדות ונאמנות, שהרי אנו תופסין דבריו לשקר, רק שתופסין דבריו לקיום תנאי, לא מיקרי עדותן של העדים חצי דבר.